

УДК 75.041-055.2(477)"2014/..."

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/88-1-15>**Ольга ДЕНИСЮК,***orcid.org/0000-0002-8196-8608**кандидатка мистецтвознавства,**доцентка кафедри теорії та історії мистецтва**Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури**(Київ, Україна) olyadenysiuk@gmail.com***Марія БУРЛАЧЕНКО,***orcid.org/0009-0006-7628-3838**мистецтвознавиця, художниця**(Київ, Україна) mashabybest01@gmail.com*

ОБРАЗ ЖІНКИ-ВОЇНА У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МИСТКИНЬ ПІСЛЯ 2014 РОКУ

Метою статті є дослідження трансформації образу Жінки-Воїна у творчості українських художниць після початку російсько-української війни, розв'язаної Росією у 2014 році. Аналізуються ключові візуальні стратегії репрезентації цього образу, а також виявляються емоційні й символічні коди, що використовуються мисткинями для висловлення індивідуального й колективного досвіду. У статті акцентується увага на тому, що образ жінки поступово виходить за межі традиційної ролі берегині родинного вогнища та трансформується у символ сили, рішучості та боротьби.

У статті аналізуються окремі художні проєкти, зокрема виставка Тетяни Черевань «463+», цикл творів «Косачки» Зірки Савки, твори Влади Ралко, інсталяція Алевтини Кахідзе, твори Тетяни Колесник, а також композиція «Сестри» Ірини Калюжної. У згаданих творах мисткинь репрезентація жінки набуває глибокого особистісного змісту, поєднується індивідуальний досвід з колективною історичною пам'яттю.

У висновках наголошується, що повна інтеграція образу Жінки-Воїна в колективну уяву ще не є завершеною. Домінуючі культурні парадигми минулого, зокрема патріархальні уявлення про гендерні ролі, залишаються глибоко вкоріненими у суспільній свідомості, а їх подолання видається складним і тривалим процесом. Водночас у сучасному мистецькому дискурсі вже спостерігаються помітні зрушення, що виявляються у спробах переосмислення й трансформації традиційного образу жінки. Підкреслюється, що сучасне українське мистецтво не лише візуалізує жіночий досвід війни, а й активно формує нові уявлення про жіночу ідентичність у контексті складних глибоких соціальних змін. Образ Жінки-Воїна постає як естетичний і етичний феномен, що втілює дуальність сили та вразливості, трагізму та надії. Попри усталені стереотипи, сучасні художниці активно переосмислюють жіночу роль, сприяючи формуванню культурного діалогу в умовах історичних викликів.

Ключові слова: Жінка-Воїн, сучасне українське мистецтво, візуальна репрезентація, жінки-художниці, війна в Україні, фемінізм, образ жінки.

Olha DENYSIUK,*orcid.org/0000-0002-8196-8608**Associate Professor at the Department of Theory and History of Art**National Academy of Fine Art and Architecture**(Kyiv, Ukraine) olyadenysiuk@gmail.com***Mariia BURLACHENKO,***orcid.org/0009-0006-7628-3838**Art Historian, Artist**National Academy of Fine Art and Architecture**(Kyiv, Ukraine) mashabybest01@gmail.com*

THE IMAGE OF THE WOMAN WARRIOR IN THE UKRAINIAN WOMEN AETISTS AFTER 2014

The aim of this article is to explore the transformation of the image of the Woman-Warrior in the work of Ukrainian female artists following the onset of the Russo-Ukrainian war initiated by Russia in 2014. The study analyzes key visual strategies employed to represent this image, along with the emotional and symbolic codes used by women artists to

express both individual and collective experience. The article emphasizes that the female image gradually transcends the traditional role of the guardian of the domestic hearth and is reimagined as a symbol of strength, determination, and resistance.

The analysis focuses on selected contemporary art projects, including Tetiana Cherevan's exhibition 463+, Zirka Savka's series Kosachky, works by Vlada Ralko, Alevtyna Kakhidze's installation dedicated to Crimean Tatar activist Leniye Umerova, works by Tetiana Kolesnyk, and the symbolic composition Sisters by Iryna Kaliuzha. These artworks represent women through deeply personal narratives, intertwining individual experience with collective historical memory.

The conclusion underlines that the full integration of the Woman-Warrior image into collective consciousness is still in progress. Dominant cultural paradigms of the past—particularly patriarchal notions of gender roles—remain deeply embedded in society, making their transformation a complex and lengthy process. At the same time, notable shifts are already visible in the contemporary artistic discourse, reflecting attempts to reinterpret and reshape the traditional female image. It is emphasized that contemporary Ukrainian art not only visualizes the female experience of war, but also actively contributes to the formation of new perceptions of female identity within the context of profound social change. The image of the Woman-Warrior emerges as both an aesthetic and ethical phenomenon, embodying the duality of strength and vulnerability, tragedy and hope. Despite prevailing stereotypes, contemporary female artists continue to rethink women's roles, fostering cultural dialogue in the face of historical challenges.

Key words: Woman-Warrior, contemporary Ukrainian art, visual representation, women artists, war in Ukraine, feminism, female image.

Постановка проблеми. Починаючи з кінця ХХ століття в українському мистецькому просторі відбуваються суттєві трансформації, що супроводжуються активним переглядом соціальних ролей, зокрема ролі жінки. У контексті суспільно-політичних змін, спричинених насамперед війною, спостерігається інтенсивне переосмислення жіночої ідентичності, що безпосередньо впливає на її візуальне репрезентування у сучасному мистецтві. Особливої актуальності набуває образ Жінки-Воїна – феномен, що не лише відображає зміни в уявленнях про жіночу суб'єктність, але й тісно корелюється з реальним зростанням кількості жінок у Збройних силах України та залученням їх до інших сфер оборони України. Зокрема, за даними Міністерства оборони України станом на 2024 рік у ЗСУ проходило службу понад 70 тисяч жінок, 48 тисяч з яких були військовослужбовицями. Понад 5 тисяч з них виявилися безпосередньо задіяними в зоні бойових дій, близько 6 тисяч обіймали керівні посади в армії (Кінша, 2025). Ці статистичні дані засвідчили не лише нові реалії українського суспільства, обумовлені зростанням ролі жінок у сфері національної безпеки, але й, безумовно, стали своєрідним викликом часу, вагомим підґрунтям для нових мистецьких рефлексій.

У такому контексті художниці, які найбільш чутливі до новацій в жіночому середовищі, активно звертаються до образу Жінки-Воїна, осмислюючи його як символ спротиву, сили та емансипації. Аналіз подібних візуальних практик дозволить дослідити, як саме сучасне українське мистецтво відреагувало на соціальні зрушення та як трансформувався традиційний образ жінки в умовах війни.

Актуальність дослідження. Від 2014 року українське мистецтво переживає трансформа-

ції, зумовлені глибокими соціальними, політичними та культурними змінами, спричиненими Революцією Гідності, війною на сході України та повномасштабним вторгненням Росії в Україну 2022 року. Візуальна культура чутливо відреагувала на ці події, зокрема через переосмислення ролі жінки в суспільстві. Однією з найяскравіших змін є поява і активне утвердження образу Жінки-Воїна, який потіснив усталений архетип жінки-берегині. Така репрезентація відображає глибинні процеси змін у суспільній свідомості, гендерній ролі та конструюванні нової культурної ідентичності.

Дослідження цього феномену є особливо актуальним у контексті сучасних гуманітарних студій, оскільки дозволяє не лише осмислити трансформації візуального образу жінки, але й виявити, яким чином мистецтво відреагувало на виклики воєнного часу, руйнуючи усталені стереотипи та пропонуючи нові наративи для колективної пам'яті та ідентичності.

Аналіз попередніх досліджень. Дослідження образу Жінки-Воїна в сучасному мистецькому контексті в останні роки тільки розпочато. Суттєвий внесок у цю проблематику зроблено у статті М. Крупки «У кожного покоління своя війна: образ жінки-солдата в сучасній літературі» (Крупка, 2018: 251-260), де осмислюється літературна репрезентація досвіду жінки в умовах війни. Концептуалізація самого образу Жінки-Воїна та його значення у сучасному мистецькому просторі знайшла відображення у дослідженні Т. Міронової «Художні та «візуальні» образи у сучасному образотворчому мистецтві» (Міронова, 2021: 64-70).

Особливу увагу в деяких новітніх дослідженнях приділено ролі медіа у формуванні сучасного

візуального образу Жінки-Воїна. Так, у роботі Т. Храбан та К. Самойленко (Хабанар, Самойленко, 2023) проаналізовано взаємозв'язок між медійною репрезентацією та художніми стратегіями візуалізації жіночої участі в бойових діях. У статті Н. Кушнірук здійснено спробу проаналізувати образ воїна в українському мистецтві без прив'язки до гендерної ідентичності (Кушнірук, 2023). Дотичними до дослідження є також стаття про черкаську мисткиню Тетяну Черевань (Бут, 2023) та «Київський щоденник» Влади Ралко (Ралко, 2016).

Метою статті є виявлення та аналіз трансформації образу жінки у візуальному мистецтві України після 2014 року через призму репрезентації образу Жінки-Воїна, а також осмислення її змістовного, символічного й соціокультурного наповнення у творчості сучасних українських художниць в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. З початком російсько-української війни в сучасному українському мистецтві репрезентація жіночої постаті, зазнає суттєвих змін, зокрема у зв'язку з актуалізацією образу Жінки-Воїна. Мистецтво, реагуючи на нові виклики, стає простором формування альтернативних наративів жіночої сили, витривалості та морального лідерства. Питання репрезентації жінки у мистецькому полі після 2014 року виходить за межі естетичної категорії та набуває соціального, культурного і філософського значення.

Образ Жінки-Воїна в сучасному мистецтві, попри маскулінізоване трактування, активно переосмислюється в нових художніх парадигмах. Ці зміни відображають трансформацію соціальних норм, активізацію феміністичного руху, посилення жіночого голосу та прагнення мистців, в першу чергу мисткинь, осмислити екзистенційні переживання. Визначальним чинником цих змін є посилення голосу жінок у публічному просторі, а також їхня здатність самостійно артикулювати й візуалізувати важливі для себе теми.

Особливе місце в цьому контексті посідає рефлексія як ключова категорія сучасного мистецтва. Звернення до тем внутрішніх переживань (трагізму, страху, тривоги) свідчить про спроби мисткинь передати складні метафізичні стани. Страх тут виступає не лише психологічною реакцією, а й естетичною категорією, що набуває символічного значення. Він може бути інтерпретований як сигнал, що формує осмислення буття в ситуації небезпеки, втрати чи трансформації.

У процесі рефлексії над образом Жінки-Воїна сучасні митці надають йому багатовимірний символізм. Цей образ дедалі частіше постає не як

буквальне зображення жінки на війні, а як візуальне втілення внутрішньої боротьби, психологічної стійкості та сили духу, що формується під впливом глибоких особистих і колективних переживань та соціальних трансформацій. Ключовими емоційними маркерами цього образу стають страх і надія. Страх і надія функціонують як комплементарні елементи, що спільно формують емоційний спектр образу Жінки-Воїна. Їхня присутність у мистецькому творі створює цілісну емоційну структуру, в межах якої можлива візуалізація боротьби, витривалості та внутрішньої незламності (Жукова, 2024: 9-24).

У сучасному мистецькому просторі образ Жінки-Воїна переосмислюється, набуваючи нових рис. Проглядаються принаймі дві основні версії його походження. Перша припускає, що образ Жінки-Воїна є еволюцією Берегині, яка трансформувалася з «хранительки дому» в захисницю народу. Друга версія вказує на окреме, історично самостійне виникнення образу Жінки-Воїна, який лише на початкових етапах перетинався з образом Берегині (Зайцева, Небесник, Мараєва, 2024: 22-27).

Проблематика трансформації жіночих образів у мистецтві тісно пов'язана з історико-культурними процесами в Україні останніх десятиліть. Дослідники підкреслюють, що звернення до архетипу Берегині має не лише естетичне, а й глибоке символічне підґрунтя, закорінене в національній традиції. Особливо це стало помітно після розпаду Радянського Союзу на початку 1990-х років, коли питання національної ідентичності набуло пріоритетного значення. У цей період образ Берегині почали інтерпретувати ширше – не лише як хранительку домашнього вогнища, а й як носійку сили, здатності до спротиву та самозахисту. Таким чином, еволюція образу в напрямку Жінки-Воїна відображає не тільки естетичні наміри митців, а й глибинні зміни в колективній свідомості, спричинені історичними зламами (Крупка, 2018: 251-260). Образ Жінки-Воїна є яскравим прикладом подібної образної багатогранності, вкладаючи в себе декілька проблемних векторів, зокрема соціальне сприйняття ролі Жінки-Воїна.

Дослідниці Т. Храбан і К. Самойленко у своєму аналізі репрезентації жінок-військовослужбовиць у медіа, в контексті суспільного сприйняття жінки у військовій сфері, запропонували їх поділ на низку категорій. Серед найпоширеніших образів, що транслюються медіа, авторки виокремили такі типи: «професіоналка», «красуня», «насамперед жінка», «коханка», «мати», «особа з особливими побутовими потребами» та «лесбійка». Такий

підхід демонструє глибоко вкорінене прагнення суспільства інтегрувати жінку-військову у звичні культурні моделі поведінки. Втім, варто підкреслити, що ці стереотипні класифікації не вичерпують можливостей репрезентації образу Жінки-Воїна. Зростаюча кількість мистецьких проєктів репрезентує жінку як цілісну, багатовимірну особистість – здатну до складних рішень, проживання травматичного досвіду, боротьби не лише на полі бою, а й у внутрішньому, психологічному та соціальному вимірах. Це відкриває нові горизонти для інтерпретації жіночої присутності в умовах війни та її репрезентації в сучасному українському мистецтві (Хабанар, Самойленко, 2023: 145-167).

Як уже зазначалося, образ Жінки-Воїна у сучасному українському візуальному мистецтві вирізняється багатогранністю як на смисловому, так і на теоретичному рівнях. У зв'язку з цим доцільно звернутися безпосередньо до мистецьких практик, у яких цей образ знаходить актуальне втілення. У фокусі подальшого аналізу – не окремий твір, а повноцінна виставка, що цілісно репрезентує образ Жінки-Воїна. Такий підхід дозволяє охопити проблематику комплексно, простежуючи різні вектори художнього осмислення.

Прикладом буквального, «приземленого» втілення теми Жінки-Воїна є проєкт Тетяни Черевань «Захисниці України», що був представлений на виставці «463+» у Барселоні. «Захисниці України» є своєрідним продовженням проєкту «Берегині», який Т. Черевань створила після Революції гідності. Це дванадцять портретів реальних жінок-військовослужбовиць: сержанток, снайперок, саперок, бойових медиків, командирки протитанкового підрозділу та захисниць «Азовсталі». Перед тим, як малювати, художниця спілкувалася із героїнями, щоб відчуті їхній характер. У цих акварельних портретах образ Жінки-Воїна постає відкритим, позбавленим умовностей та прикрас – сильним, правдивим і безкомпромісним. У своєму інтерв'ю художниця зазначила: «Такі жінки роблять важливу справу, але про них майже ніхто нічого не говорить, тому хотілося донести це людям. Показати, що ця красива і мила дівчина – воїн» (Бут, 2023).

Цей вислів влучно резюмує зміст усіх дванадцяти портретів. Кожна зображена жінка випромінює тепло та щирість, а на їхніх обличчях присутні усмішки, хоча складнощі та загрози постійно оточують їхній світ. Тло кожного портрета, а також одяг героїнь наповнені символікою війни: військова форма, спорядження, деталі уламків, криваві рани... Саме ці елементи наче повертають образи до реальності демонструючи,

що радість може існувати поруч з трагічними подіями. У цьому проєкті образ Жінки-Воїна подано без зайвої метафоричності. Художниця зображує не символ берегині чи узагальнений наратив «жіночого» образу, а конкретну жінку-військовослужбовицю. Образ Жінки-Воїна постає тут не як епічна постать чи міфічна покровителька, а як реальна жінка, що служить в армії, захищаючи свою країну, свій дім, сім'ю, родину, своє буденне життя, які взялася руйнувати війна.

Іншим важливим проєктом, в контексті дослідження образу Жінки-Воїна, є цикл робіт Зірки Савки під назвою «Косачки». У цьому проєкті мисткиня розкриває тему жіночої сили через поєднання історичних образів із їхньою сучасною інтерпретацією (Кашталян, 2023). Проєкт «Косачки» це серія з чотирьох масштабних полотен, на яких у стилізованій графічній манері зображено узагальнені образи українських амазонок. Через ці образи художниця вибудовує символічний міст між міфологізованими жінками-воїтельками давнини та сучасними українками, які беруть участь у війні. Візуальна мова творів покликана проектувати архаїчну силу, історично притаманну українським жінкам, на їхніх сучасних спадкоємиць.

Кожне полотно репрезентує окремий етап внутрішньої та зовнішньої трансформації Жінки-Воїна, але разом вони утворюють єдину візуальну нарацію. На першій роботі зображено жінку верхи на коні, яка, попри рани, продовжує рух уперед – образ, що втілює мужність і незламність. Друга робота присвячена фемінній тендітності та чутливості, підкреслюючи емоційну глибину героїні. Третє полотно досліджує тему вибору, сумнівів і пошуку власного шляху, вказуючи на психологічну складність образу. На четвертому, завершальному полотні, представлено момент відділення душі від тіла – символічне завершення циклу й акт переродження.

Ці чотири образи у своїй сукупності не лише репрезентують Жінку-Воїна, а й розкривають її у багатовимірності: як особистість, як культурний символ, як втілення безперервної традиції. У візуальному коді кожного полотна інтегруються як риси фемінності, так і маскулітності, що підкреслює складну природу жіночої сили. Водночас, проєкт виразно апелює до української історії, інтерпретуючи її в актуальному художньому контексті (Кашталян, 2023).

Влада Ралко є також однією з сучасних мисткинь, які звертаються до образу Жінки-Воїна. У своїй творчості вона через брутальні, іноді провокативні образи демонструє жіночі тіла в нетра-

диційних для них амплуа. Зокрема, у проєкті «Київський Щоденник», присвяченому постмайданним рефлексіям, В. Ралко зображує таких персонажів, як «жінка-мамай», Юдита, протестувальниця. Кожна з них подана в унікальній авторській манері. На одній із робіт художниця зображує протестувальницю оголеною, лише в балаклаві на голові, із ногою, покладеною на шолом поліцейського. Цю позу можна інтерпретувати як алюзію на класичні зображення воїнів-переможців із прапорами у руках, де замість прапора – коса. Інше зображення демонструє жінку, що вибігає з тучі диму, озираючись назад із наміром кинути коктейль Молотова у димову завісу – символ протесту та трагізму, що супроводжував події Революції гідності (Ралко, 2016).

У творах В. Ралко події Майдану зображуються з жорстокою відвертістю. Через образи покалічених тіл, серед яких є як жіночі, так і чоловічі, а також за допомогою атрибутики протестувальників – факелів, щитів із підручних матеріалів, коктейлів Молотова – мисткиня передає масштаб і драматизм революції. Образ Жінки-Воїна в цьому проєкті виступає інструментом художньої рефлексії над темою Революції гідності. Зображення жіночого тіла не лише підкреслює участь жінок у революційних подіях, а й слугує засобом артикуляції особистих переживань мисткині, які вона передає через зрозумілі їй образи. Більшість метафор у роботах В. Ралко наближені до її персонального досвіду і сприймаються через призму жіночого тіла.

Наступним прикладом візуалізації образу Жінки-Воїна є виставка 2024 року «Ломикаміль. Жіночий спротив у Криму», яка вирізняється акцентом на темі жіночого опору в умовах окупації. Цей проєкт підкреслює роль жінки як активної учасниці спротиву, здатної до рішучих дій у контексті політичного та соціального тиску. Поєднання художніх образів і документальних матеріалів в експозиції руйнує традиційне уявлення про війну як виключно «чоловічу справу». Виставка демонструє не лише зовнішнє протистояння, а й внутрішню трансформацію, яку проходить жінка в умовах небезпеки та боротьби (Ломикаміль, 2024).

Назва проєкту є символічною: ломикаміль – це тендітна непримітна квітка, що росте на кримському високогір'ї. Головний меседж виставки полягає у тому, що гендер не є захистом від кулі чи насильства. В межах проєкту були представлені не лише авторські інтерпретації подій, а й історичні свідчення воєнних травм і спротиву людей в умовах окупації. Метою виставки було донести до сві-

тової спільноти історії жінок, які переживають ці трагічні події.

Однією з центральних робіт виставки «Ломикаміль» стала інсталяція художниці Алевтини Кахидзе, присвячена кримськотатарській активістці Леніє Умеровій, незаконно утримуваній у слідчому ізоляторі та звинуваченій у «шпигунстві» на основі сфабрикованих звинувачень. У межах виставки також демонструвалися фрагменти її листів із неволі, у яких вона висловлювала любов до Батьківщини та зберігала гідність попри репресії. Загалом у цьому виставковому проєкті тема Жінки-Воїна простежується як у окремих творах, так і в концептуальному контексті експозиції (Ломикаміль, 2024).

Ще одним важливим прикладом у межах досліджуваної проблематики є твір «Сестри» із серії «Я Україна» харківської художниці Ірини Калюжної. Мисткиня порушує тему сестринства та взаємодії двох архетипних жіночих образів – Берегині та Жінки-Воїна. Вона поєднує ці символи в єдиній композиції, створюючи багатозначний візуальний діалог, що не потребує додаткового текстового пояснення.

На картині зображено двох сестер: одна з них, одягнена в традиційне українське вбрання, звернена обличчям до глядача і ніжно схиляє голову на плече другої, яка стоїть спиною, приховуючи своє обличчя. Поза останньої передає глибокі емоції, виражені через мову тіла: опущене підборіддя, покладене на голову сестри, символізує близькість, ніжність та мовчазне прощання. Цей жест перегукується з класичним іконографічним мотивом прощання воїна перед вирушенням на війну. Однак у трактуванні Калюжної роль воїна посідає жінка, яка рішуче приймає на себе відповідальність (Кушнірук, 2023). Таке художнє рішення переосмислює традиційні ролі, притаманні класичним сюжетам, акцентуючи увагу на дуальності жіночої ідентичності в умовах сучасних викликів. Зокрема, постать сестри в національному строї втілює образ берегині – охоронниці дому, пам'яті та культурної тяглості. Таким чином, робота «Сестри» не лише представляє жіночі фігури в нетипових для них амплуа, але й утверджує ідею єдності сили й оберегу в одному цілісному візуальному образі. Важливо зазначити, що в цій композиції образи Жінки-Берегині та Жінки-Воїна представлені не як абстрактні узагальнення, а як конкретизовані персонажі, що дозволяє глибше розкрити їхню взаємодію та акцентувати контраст і водночас гармонію між ними (Кушнірук, 2023).

До візуалізації образу Жінки-Воїна в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну

після 2022 року звертається також харківська художниця Тата (Тетяна) Колесник. У тому ж році вона створює дві концептуально споріднені роботи – «Protectress» (Захисниця) та «Україна». Обидва твори репрезентують молоду жінку у вишиванці, поверх якої надіто бронезилет. Цей візуальний контраст між делікатною рослинною вишивкою на рукавах та важким військовим спорядженням створює багаторівневу метафору жіночої ідентичності у часи війни.

Символіка та семантика образу зчитуються на кількох рівнях. З одного боку, постать жінки у творах Т. Колесник апелює до архетипу берегині – охоронниці дому, традицій та культурної пам'яті. Вишитий одяг, вінок і коралі слугують маркерами зв'язку з національною ідентичністю, історичною спадкоємністю та жіночим початком. З іншого боку, бронезилет уособлює сучасну функцію жінки як захисниці – не лише в буквальному, військовому сенсі, але й як символ ментальної, моральної та культурної оборони. Зокрема, у картині «Україна» художниця формує узагальнений візуальний архетип сучасної української жінки, яка водночас уособлює тяглість національної традиції та готовність до активного спротиву. Образ постає як інтерпретація «амазонки» сьогодення – не міфологізованої, а цілком реальної, народженої в умовах воєнної дійсності. У творі «Protectress» додається ще один символічний акцент: позаду вінка героїні зображено сяючий німб, що виводить її на рівень сакрального – жінка постає не лише як воїтелька, а й як умовна свята, уособленням матері, берегині, захисниці нації. Створений Т. Колесник образ Жінки-Воїна є складним і багатоплановим. Він охоплює фізичний, психологічний, культурний і духовний аспекти жіночої присутності у війні: Жінка-Воїн тілесно – у броні, Жінка-Воїн духом – у погляді, Жінка-Воїн культурно – у вишивці, Жінка-Воїн сакрально – в іконографії.

Висновки. Проаналізувавши образ Жінки-Воїна в сучасному візуальному мистецтві України та особливості його суспільного сприйняття на прикладі творів окремих українських мисткинь, можна дійти висновку, що повна інтеграція цього образу в колективну уяву ще не є завершеною. Домінуючі культурні парадигми минулого, зокрема патріархальні уявлення про гендерні ролі, залишаються глибоко вкоріненими у суспільній свідомості, а їх подолання видається складним і тривалим процесом.

Водночас, у сучасному мистецькому дискурсі простежуються суттєві зрушення, що виявляються у спробах переосмислення та трансформації традиційного образу жінки. У роботах українських художниць помітне зростання інтересу до теми Жінки-Воїна як символу сили, гідності, емпатії та лідерства. Ці візуальні наративи не лише розширюють уявлення про жіночу суб'єктність, але й сприяють формуванню нових ідентичностей, вільних від усталених стереотипів.

Образ Жінки-Воїна у сучасному українському мистецтві постає як багатовимірний феномен, що поєднує риси берегині, захисниці, матері, активістки та лідерки. Така інтерпретаційна поліфонія вказує на поступову зміну суспільного сприйняття та еволюцію гендерної символіки в умовах соціальних і політичних трансформацій. Зміщення акценту з традиційного, патріархального бачення жінки на репрезентацію її сили, внутрішньої стійкості й емоційної глибини є показовим маркером цих змін. Водночас, варто враховувати, що ці процеси відбуваються у складному полі напруги між новими наративами та тиском культурних стереотипів, що зумовлює неоднозначність сприйняття образу Жінки-Воїна в сучасному візуальному просторі. Видається, що досліджувані тенденції і трансформації образу жінки, викликані воєнним часом, виявляться істотним мистецьким доробком, вагомим пластом сучасного мистецтва України.

Ця публікація не вичерпує досліджуваної теми, а навпаки, слугує своєрідним імпульсом для подальшого дослідження та осмислення, особливо в контексті сучасних викликів і трансформацій гендерних ролей у ситуації війни та соціальних конфліктів. Образ Жінки-Воїна продовжує еволюціонувати як складний і багатогранний феномен, що поєднує в собі як традиційні уявлення про жіночу силу та захист, так і нові форми активізму та опору.

Подальше вивчення художніх практик українських мисткинь, які звертаються до образу Жінки-Воїна, дозволить глибше дослідити, яким чином мистецтво відображає, але й активно впливає на формування суспільних уявлень про роль жінки в умовах війни та політичної нестабільності. Охоплюючи не лише мистецтвознавчий, а й соціологічний, гендерний та історичний контексти, подальші дослідження зможуть відкрити нові перспективи для розуміння жіночого досвіду під час війни, сприятимуть формуванню більш комплексного та багатовимірного образу Жінки-Воїна в сучасній культурі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бут А. "Ця красива і мила дівчина – воїн": черкаська художниця створила серію портретів, присвячену українським захисницям. 7 червня 2023 року. URL: <https://18000.com.ua/strichka-novin/xudozhnitsya-z-cherkas-stvorila-seriyu-portretiv-prisvyachenu-ukrayinskim-zaxisnitsyam/> (дата звернення: 10.06.2025).
2. Жукова Н. А. Феномен страху: рефлексія в образотворчому мистецтві XX – початку XXI століття (культурологічний аспект). Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. 2024. Т. 1. С. 9–24.
3. Зайцева М. В., Небесник Ю. Ю., Мараєва У. М. Трансформація жіночого образу в мистецтві. Current trends in art and culture : Conference Proceedings (April 3–4, 2024. Wloclawek, Republic of Poland). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. С. 22–27.
4. Кашталян О. У музеї Корсаків провели мистецьке суаре. Таблоїд Волині. URL: <https://volyn.tabloyid.com/art/u-muzeji-korsakiv-proveli-mistetske-suare-foto> (дата звернення: 10.06.2025).
5. Кінша Д. У Міноборони розповіли, скільки жінок служать в ЗСУ. Суспільне новини. URL: <https://suspilne.media/965741-u-minoboroni-rozpovili-skilki-zinok-sluzat-v-zsu/> (дата звернення: 09.06.2025).
6. Крупка М. У кожного покоління своя війна: образ жінки-солдата в сучасній літературі. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2018. № 67. С. 251–260.
7. Кушнірук Н. Непідвладний смерті: образ українського воїна в сучасному мистецтві. Літопис незламності. URL: <https://litopys.info/articles/nepidvladnyj-smerti-obraz-ukrayinskogo-voyina-v-suchasnomu-mystetstvi-natalya-kushniruk/> (дата звернення: 09.06.2025).
8. Ломикамінь. Жіночий спротив у Криму: [виставка, Київ 26.02-13.05.2024] / куратор Тетяна Філевська. Ломикамінь. Жіночий спротив у Криму. URL: <https://lomykamin.crimea-platform.org/#about> (дата звернення: 09.06.2025).
9. Міронова Т. В. «Художні» та «візуальні» образи у сучасному образотворчому мистецтві. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. 2021. Т. 1. С. 64–70.
10. Ралко В. Київський щоденник. Канів : ArtHuss, 2016. 201 с.
11. Храбан Т., Самойленко К. Висвітлення образів військовослужбовиць в українських медіа в період російсько-української війни. Український соціум. 2023. № 2(85). С. 145–167.

REFERENCES

1. But A. (2023) "Tsia krasyya i myla divchyna – voyn": cherkaska khudozhnitsya stvoryla seriyu portretiv, prysviachenu ukrainskym zakhysnytsiam ["This beautiful and sweet girl is a warrior": a Cherkasy artist created a series of portraits dedicated to Ukrainian women defenders] URL: <https://18000.com.ua/strichka-novin/xudozhnitsya-z-cherkas-stvorila-seriyu-portretiv-prisvyachenu-ukrayinskim-zaxisnitsyam/> [in Ukrainian].
2. Zhukova N. A. (2024) Fenomen strakh: refleksii v obrazotvorchomu mystetstvi XX – pochatku XXI stolittia (kul'turolohichnyi aspekt) [The Phenomenon of Fear: Reflection in the Fine Arts of the 20th and Early 21st Centuries (Cultural Aspect)]. Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv: nauk. zhurnal, 1. 9–24. [in Ukrainian].
3. Zaitseva M. V., Nebesnyk Y. Y., Marayeva, U. M. (2024) Transformatsiia zhinochoho obrazu v mystetstvi [Transformation of the female image in art]. Current trends in art and culture : Conference Proceedings (April 3–4, 2024. Wloclawek, Republic of Poland). Riga, Latvia : Baltija Publishing. 22–27. [in Ukrainian].
4. Kashtalyan O. (2023) U muzei Korsakiv proveli mystetske suare [An artistic soiree was held at the Korsaki Museum] URL: <https://volyn.tabloyid.com/art/u-muzeji-korsakiv-proveli-mistetske-suare-foto> [in Ukrainian].
5. Kinsha D. (2025) U Minoborony rozpovili, skilky zhinok sluzhat v ZSU [The Ministry of Defense told how many women serve in the Armed Forces of Ukraine]. URL: <https://suspilne.media/965741-u-minoboroni-rozpovili-skilki-zinok-sluzat-v-zsu/> [in Ukrainian].
6. Krupka, M. (2018) U kozhnogo pokolinnia svoia viina: obraz zhinky-soldata v suchasni literaturi [Every generation has its own war: the image of a female soldier in modern literature]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filolohichna, 67. 251–260. [in Ukrainian].
7. Kushniruk N. (2023) Nepidvladnyi smerti: obraz ukrainskoho voyna v suchasnomu mystetstvi [Not subject to death: the image of a Ukrainian warrior in contemporary art] URL: <https://litopys.info/articles/nepidvladnyj-smerti-obraz-ukrayinskogo-voyina-v-suchasnomu-mystetstvi-natalya-kushniruk/> [in Ukrainian].
8. Filevska T. (2024) Lomykamin. Zhinochyi sprotyv u krymu [Saxifrage. women's resistance in the Crimea] URL: <https://lomykamin.crimea-platform.org/#about> [in Ukrainian].
9. Mironova T. V. (2021) «Khudozhni» ta «vizualni» obrazy u suchasnomu obrazotvorchomu mystetstvi ["Artistic" and "visual" images in modern fine art]. Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv: nauk. zhurnal, 1. 64–70. [in Ukrainian].
10. Ralko V. (2016) Kyivskiy shchodennyk [Kyiv Diary] ArtHuss, 201 p. [in Ukrainian].
11. Hraban T., Samoilenko K. (2023) Vysvitlennia obraziv viiskovosluzhbovyts v ukrainskykh media v period rosiisko-ukrainskoi viiny [Coverage of images of military servicewomen in the Ukrainian media during the Russian-Ukrainian war]. Ukrainskyi sotsium, 2(85). 145–167. [in Ukrainian].